

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Очікувані результати діяльності учнів:

- знає про види та покоління прав людини;
- називає особливості основних етапів еволюції прав людини;
- пояснює природу прав людини;
- розрізняє права людини та обов'язки громадянина.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та цілей уроку.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель зачитує притчу.

Одного холодного зимового дня стадо дикобразів лежало тісною купою, щоб, зігріваючись разом, не замерзнути. Проте незабаром вони відчули уколи від голок одне одного. Потім, коли потреба зігрітися знову примусила їх притиснутися, вони так само відчули незручність. Так вони метушилися, доки не знайшли найбільш зручну відстань, щоб витримати холод.

Запитання

1. У чому сенс притчі?
2. Чого вона вчить?
3. Якими мають бути стосунки між людьми?
4. Чи завжди вдавалося людям знайти таку «помірну відстань одне від одного», щоб зважати на інтереси кожного?

Метод «Акваріум»

· Уявіть, що ви з друзями опинилися на безлюдному острові і вирішили утворити там нову державу. Складіть перелік з п'яти прав, які, на вашу думку, мали бути гарантованими цією державою.

Бесіда

1. Які проблеми з дотримання прав людини існують у сучасному світі?
2. Чи насправді людина, громадянин, індивід — найважливіша цінність будь-якого суспільства?

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Міні-лекція

Учитель. Однією з основних проблем, яку має вирішити світове співтовариство, є проблема дотримання прав людини. Шлях людства до нинішнього розуміння прав людини був складним і тривалим.

Робота з картками

1. Заповніть пропуски в тексті, використовуючи слова, наведені в дужках.

Слова можуть повторюватися і їх подано більше, ніж необхідно.

(Життя, право, свобода, необхідність, рівність, закон, правило, уряд)

Слід визнати очевидними такі істини: всі люди створені ... , всі повинні бути ... від народження, всі наділені деякими невідчужуваними Для забезпечення цих ... засновані ... , що здійснюють справедливую владу. Держава встановлює ... , які спрямовані на захист людей і забезпечення загального добробуту.

2. Яке висловлювання ви обрали за епіграф до сьогоднішнього уроку? Відповідь аргументуйте.

- Більш важливих і менш важливих прав і свобод людини і громадянина не існує.
- Обов'язки настільки ж важливі для характеристики соціального статусу людини, як і права.
- Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах.
- Права людини реальні лише у правовій державі.
- Без прав і свобод особистість позбавлена честі і гідності, приречена на злиденне, залежне існування.
- Інтереси особистості абсолютні, інтереси держави відносні.
- Кожна людина має обов'язки перед суспільством.
- Відстоюючи права, не можна забувати про обов'язки.
- Захищаючи свої права, треба вміти вчасно зупинитися і не перетворювати захист своїх порушених прав на спосіб помсти.

Учитель. Захист прав людини здійснюють:

- суди;
- правозахисні організації;
- Уповноважений з прав людини;
- Європейський суд з прав людини;
- Інститут верховного комісара ООН з прав людини і справ біженців.

Формування понять

Права людини — це визнані й гарантовані державою можливості дій (правомочності) людини в описаній, зазначеній у законі сфері.

Свободи людини — сфери, галузі діяльності людини, у які держава не повинна втручатися.

Обов'язки — це заходи суспільно необхідної поведінки людини.

Висновок. Права людини є загальними, невід'ємними і неподільними. Вони повинні бути гарантовані кожному, незалежно від національної приналежності, релігії, статі, віку та здібностей. Закони правової держави повинні гарантувати громадянам ці невід'ємні права, які належать їм від народження.

Виступ учнів

Повідомлення учнів, які отримали випереджальні завдання, за темами:

1. Спроби вирішення питання прав людини в українських державах 1917-1920 років.
2. Стан до прав особи в Радянській Україні.
3. Права людини у «сталінському розумінні».
4. Права людини у повоєнній УРСР.
5. Україна: права людини на сучасному етапі.

Метод «Мозковий штурм»

Перегляд відеоролика «Історія прав людини» (<https://www.youtube.com/watch?v=QP65Jshe2l4>).

- Якими правами ми володіємо?

Орієнтовна відповідь

- Цивільні і політичні права (права першого покоління);
- соціальні, економічні та культурні права (права другого покоління);
- колективні права (права третього покоління).

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

Метод «Відкритий мікрофон»

1. Поміркуйте, чи могло б неухильне дотримання «золотого правила моральності» забезпечити безконфліктність людських відносин.
2. Як, на ваш погляд, співвідносяться між собою природні права та права, що встановлені суспільством або державою?
3. наведіть приклади відомих вам порушень прав людини в роки Другої світової війни, під час інших війн та збройних конфліктів.
4. «Порядним є той, хто своє право вимірює своїми обов'язками» (*Лакордер*). Чи згодні ви з твердженням? Чому? Сформулюйте своє ставлення до прав та обов'язків.

Рефлексія. Метод «ПМЦ»

- Запишіть ваші враження від уроку до таблиці.

Плюс (+)	Мінус (—)	Цікаво
----------	-----------	--------

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний матеріал підручника.
2. Організуйте виставку плакатів за темою «Я маю право на...»
3. Напишіть твір за темою «Я — громадянин Європи» за планом:
 - 1) Права людини — основа взаєморозуміння між європейцями.
 - 2) Найбільш характерні порушення прав людини в Європі.
 - 3) Що необхідно зробити для гарантування прав людини?

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Очікувані результати діяльності учнів:

- знає про види та покоління прав людини;
- називає особливості основних етапів еволюції прав людини;
- пояснює природу прав людини;
- розрізняє права людини та обов'язки громадянина.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та цілей уроку.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель зачитує притчу.

Одного холодного зимового дня стадо дикобразів лежало тісною купою, щоб, зігріваючись разом, не замерзнути. Проте незабаром вони відчули уколи від голок одне одного. Потім, коли потреба зігрітися знову примусила їх притиснутися, вони так само відчули незручність. Так вони метушилися, доки не знайшли найбільш зручну відстань, щоб витримати холод.

Запитання

1. У чому сенс притчі?
2. Чого вона вчить?
3. Якими мають бути стосунки між людьми?
4. Чи завжди вдавалося людям знайти таку «помірну відстань одне від одного», щоб зважати на інтереси кожного?

Метод «Акваріум»

· Уявіть, що ви з друзями опинилися на безлюдному острові і вирішили утворити там нову державу. Складіть перелік з п'яти прав, які, на вашу думку, мали бути гарантованими цією державою.

Бесіда

1. Які проблеми з дотримання прав людини існують у сучасному світі?
2. Чи насправді людина, громадянин, індивід — найважливіша цінність будь-якого суспільства?

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Міні-лекція

Учитель. Однією з основних проблем, яку має вирішити світове співтовариство, є проблема дотримання прав людини. Шлях людства до нинішнього розуміння прав людини був складним і тривалим.

Робота з картками

1. Заповніть пропуски в тексті, використовуючи слова, наведені в дужках.

Слова можуть повторюватися і їх подано більше, ніж необхідно.

(Життя, право, свобода, необхідність, рівність, закон, правило, уряд)

Слід визнати очевидними такі істини: всі люди створені ... , всі повинні бути ... від народження, всі наділені деякими невідчужуваними Для забезпечення цих ... засновані ... , що здійснюють справедливую владу. Держава встановлює ... , які спрямовані на захист людей і забезпечення загального добробуту.

2. Яке висловлювання ви обрали за епіграф до сьогоднішнього уроку? Відповідь аргументуйте.

- Більш важливих і менш важливих прав і свобод людини і громадянина не існує.
- Обов'язки настільки ж важливі для характеристики соціального статусу людини, як і права.
- Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах.
- Права людини реальні лише у правовій державі.
- Без прав і свобод особистість позбавлена честі і гідності, приречена на злиденне, залежне існування.
- Інтереси особистості абсолютні, інтереси держави відносні.
- Кожна людина має обов'язки перед суспільством.
- Відстоюючи права, не можна забувати про обов'язки.
- Захищаючи свої права, треба вміти вчасно зупинитися і не перетворювати захист своїх порушених прав на спосіб помсти.

Робота з документами

- Опрацювати в групах правові документи і виконати завдання.

1-ша група — «Конституція України»;

2-га група — «Декларація прав людини і громадянина»;

3-тя група — Конвенція ООН про права дитини.

1. Визначити, які права були передбачає документ.
2. Чи містить документ розділ про права і свободи громадян?
3. Що таке обов'язки? Для чого вони передбачені?
4. Як ви розумієте відповідальність людини і громадянина перед державою?
5. У який спосіб держава несе відповідальність перед людиною, громадянином?

Висновок. Основні права людини — це певні можливості людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначені досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути загальними та рівними для всіх людей. Механізмом захисту прав людини в сучасному світі займається переважно ООН.

Крім цієї універсальної міжнародної організації існують захистом прав людини займаються: Міжнародна організація праці (МОП) та Організація з питань освіти, науки, культури (ЮНЕСКО), які координують власну діяльність з ООН.

Гра «Політ на повітряній кулі»

Учитель. Несподівано ваша повітряна куля починає падати. Щоб урятуватися, вам необхідно викинувши за борт п'ять з десяти мішків. Перед вами 10 мішків з написами: «право на освіту»; «право на житло»; «право на свободу слова»; «право на рівність перед законом»; «право на життя»; «право на ромадянство»; «право на свободу думки і релігії»; «право на охорону здоров'я»; «право заснувати сім'ю (вступити в шлюб)»; «право на соціальне забезпечення».

Висновок. Із цього переліку не можна вилучити жодного пункту, всі вони необхідні для повноцінного життя людини.

Формування понять

Універсальні права — належать усім людям в усіх ситуаціях.

Природні права — належать людям від народження тільки тому, що вони люди.

Невідчужувані права — не можна людину довільно позбавити прав.

Робота з таблицею

- Ознайомтесь з міжнародними документами про права людини (перелік подається) і заповніть таблицю «Класифікація прав людини».

Громадянські (особисті)	Політичні	Соціальні	Економічні	Культурні
----------------------------	-----------	-----------	------------	-----------

Перелік документів про права і свободи людини

- Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.
- Пакт про цивільні і політичні права від 19 грудня 1966 р.
- Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього від 30 листопад 1973 р.
- Конвенція проти катувань та інших нелюдських чи таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р.
- Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р.
- Конституція України від 28 червня 1996 р.

Робота з текстом

- Опрацювати тексти і виконати завдання.
1. Визначте, у чому полягає небезпека у відносинах між владою і людиною.
 2. Чи згодні ви з висловленими думками?

Текст 1

Деякі особи, опинившись біля керма влади, почали порушувати права людини і чинити свавілля: вбивати неугодних, позбавляти власності тих, хто їх не влаштовував. Так народилося свавілля, що суперечить вихідного стану права (*Джон Локк*).

Текст 2

У суспільстві завжди з'являлися люди, що виступали проти... тих, хто перебував при владі. Так виникало інакомислення, яке не влаштовувало тих, чиї позиції піддавалися критиці. Тому влада завжди переслідувала інакомислячих. Надалі з них створюється правозахисний рух. Важливо зрозуміти, що правозахисники «завжди готові прийти на допомогу тим, кого переслідують (навіть якщо це люди не поділяють їхні переконання). Головне — відстояти права особистості, захистити її гідність, сформулювати огиду до будь-яких проявів насильства.

Учитель. Захист прав людини здійснюють:

- суди;
- правозахисні організації;
- Уповноважений з прав людини;
- Європейський суд з прав людини;
- Інститут верховного комісара ООН з прав людини і справ біженців.

Формування понять

Права людини — це визнані й гарантовані державою можливості дій (правомочності) людини в описаній, зазначеній у законі сфері.

Свободи людини — сфери, галузі діяльності людини, у які держава не повинна втручатися.

Обов'язки — це заходи суспільно необхідної поведінки людини.

Висновок. Права людини є загальними, невід'ємними і неподільними. Вони повинні бути гарантовані кожному, незалежно від національної приналежності, релігії, статі, віку та здібностей. Закони правової держави повинні гарантувати громадянам ці невід'ємні права, які належать їм від народження.

Виступ учнів

Повідомлення учнів, які отримали випереджальні завдання, за темами:

1. Спроби вирішення питання прав людини в українських державах 1917-1920 років.
2. Стан до прав особи в Радянській Україні.
3. Права людини у «сталінському розумінні».
4. Права людини у повоєнній УРСР.
5. Україна: права людини на сучасному етапі.

Метод «Мозковий штурм»

Перегляд відеоролика «Історія прав людини» (<https://www.youtube.com/watch?v=QP65Jshe2l4>).

- Якими правами ми володіємо?

Орієнтовна відповідь

- Цивільні і політичні права (права першого покоління);
- соціальні, економічні та культурні права (права другого покоління);
- колективні права (права третього покоління).

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

Метод «Відкритий мікрофон»

1. Поміркуйте, чи могло б неухильне дотримання «золотого правила моральності» забезпечити безконфліктність людських відносин.
2. Як, на ваш погляд, співвідносяться між собою природні права та права, що встановлені суспільством або державою?

3. наведіть приклади відомих вам порушень прав людини в роки Другої світової війни, під час інших війн та збройних конфліктів.

4. «Порядним є той, хто своє право вимірює своїми обов'язками» (*Лакордер*). Чи згодні ви з твердженням? Чому? Сформулюйте своє ставлення до прав та обов'язків.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний матеріал підручника.
2. Організуйте виставку плакатів за темою «Я маю право на...»
3. Напишіть твір за темою «Я — громадянин Європи» за планом:
 - 1) Права людини — основа взаєморозуміння між європейцями.
 - 2) Найбільш характерні порушення прав людини в Європі.
 - 3) Що необхідно зробити для гарантування прав людини?

ЛЮДИНА І ДЕРЖАВА

Очікувані результати діяльності учнів:

- пояснює поняття *людина, індивід, особистість, особа, громадянин*;
- розкриває суть взаємовідносин особи і суспільства;
- пояснює особливості взаємовідносин особи і держави;
- розглядає права людини крізь призму відносин «людина — держава»;
- визначає роль держави та державних інституцій щодо захисту прав людини та прав дитини.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та цілей уроку.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Клас прикрашений плакатами «Я маю право...», які підготували учні.

Виступ учнів

Учитель пропонує 2-3 учням за бажанням зачитати свої міні-твори «Я громадянин Європи».

Бесіда

1. Що таке держава?
2. Які ознаки та функції має держава?
3. Що означає поняття «особа»?
4. Що таке суспільство?
5. Як пов'язані між собою особа та держава?

Учитель. Відносини держави та фізичної особи зазвичай ґрунтуються на взаємних правах, обов'язках та відповідальності, які конкретизуються в конституції та інших нормативно-правових актах. При цьому слід звернути увагу на те, що в сучасному світі діють міжнародні стандарти в галузі прав людини і держави зобов'язані встановити у своєму внутрішньому законодавстві такий правовий статус людини і громадянина, що відповідає цим стандартам.

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Метод «Прес»

1. Як, на вашу думку, хто така людина?
2. Які поняття містить це слово?

Учитель. Усі ці поняття в повсякденному вжитку звучать як рівнозначні, але в юридичній мові за цими термінами закріплено різні значення.

Метод «Шкала думок»

1. Чи можна уже в момент народження визначити, що дитина, яка народилась, — людська істота? За якими ознаками?
2. Пригадайте з курсу біології, як латиною називається людська істота.
3. Як називали найдавніших людей, що виокремилися з тваринного світу?
4. Які зміни відбуваються в дитині під час її зростання, які нові риси, вміння в неї з'являються?
5. Чи можливі ці зміни без людського оточення, поза суспільством?

Практична робота

- Опрацювати розділ II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» і виконати завдання.

1. Заповнити таблицю «Права і свободи громадян України».

Особисті (громадянські) права		Політичні права		Соціально- економічні права		Культурні права	
Пра во	Передбач ено у статті конституції	Пра во	Передбач ено у статті конституції	Пра во	Передбач ено у статті конституції	Пра во	Передбач ено у статті конституції

2. Які базові принципи покладені в основу конституційних прав в Україні за ст. 21-22?

3. Порівняти права і свободи, записані в Конституції України із зафіксованими в Загальній Декларації прав людини та Європейській Конвенції прав людини.

4. Пояснити, що означає кожен з обов'язків, передбачений ст. 65-68 Конституції України.

Висновок. Відносини людина — держава закріплюються нормативно, у конституціях, законах та інших нормативно-правових актах, що видає держава.

Інтерактивна лекція

Учитель. Кожен з нас так чи інакше пов'язаний з державою, у якій проживає або народився. Правовий зв'язок громадянина з державою називається громадянством, а особа, що має такий зв'язок з державою, є її громадянином. Ми з вами є громадянами України. У кожного громадянина держави є правовий статус, тобто сукупність прав та обов'язків.

Бесіда

1. Чи всі люди, що проживають на території України, є її громадянами?

2. Які документи засвідчують громадянство людини?

3. Із якого часу ви є громадянами України?

Робота з документом і таблицею

1. Об'єднавшись у групи, опрацювати Закон України «Про громадянство України» (від 18 січня 2002 р.) і заповнити відповідні графи таблиці «Принципи, підстави набуття, підстави припинення громадянства України».

1-ша група. Визначити основні принципи інституту громадянства в Україні.

2-га група. Підстави набуття громадянства.

3-тя група. Підстави припинення громадянства.

2. Спираючись на текст таблиці, охарактеризувати принципи, підстави набуття та припинення громадянства.

Принципи законодавства України про громадянство	Підстави набуття громадянства	Підстави припинення громадянства
1. Єдиного громадянства	1.	1.
2.	2. За територіальним походженням	2.
3. Неможливість позбавлення громадянина України громадянства України	3.	3.
4.	4.	
5.	5. У зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини	
6. Рівність перед законом громадян України, незалежно від підстав, порядку і моменту набуття	6.	

ними громадянства України		
7.	7. Унаслідок поновлення у громадянстві	
	8.	
	9. Унаслідок прийняття до громадянства	

Висновок. Громадянство — це правова приналежність людини до певної держави, у зв'язку з чим на неї поширюється суверенітет цієї держави і вона користується захистом своїх прав і законних інтересів, як безпосередньо на території своєї держави, так і за її межами.

Робота з документом

· Опрацювати документи і визначити, якою мірою Конституція України відповідає принципам міжнародних документів з прав людини.

1-ша група

Стаття 55 Статуту Організації Об'єднаних Націй:

- 1) підвищення рівня життя, повній зайнятості населення і умовам економічного і соціального прогресу і розвитку та т. п.;
- 2) загальна повага і дотримання прав людини і основних свобод».

2-га група

Стаття 2 Загальної декларації прав людини 1948 року

Закріплено принцип рівності і недискримінації людини незалежно від раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних переконань, національного чи соціального походження, майнового стану або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить.

Стаття 29 Загальної декларації прав людини

«Під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки тих обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечити належне визнання і повагу прав і свобод інших та забезпечити справедливі вимоги моралі, суспільного порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві».

3-тя група

Стаття 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права

Зобов'язала кожна державу вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступове повне здійснення зазначених у цьому Пакті прав людини. «Кожна держава... зобов'язується поважати і забезпечувати всім особам, що перебувають у межах її території та під її юрисдикцією, права, визначені в цьому Пакті».

4-та група

Конституція України

Повністю відповідає вищевказаним положенням міжнародно-правових актів. В її «Загальних засадах» уведено важливі положення:

- головним обов'язком держави є утвердження й забезпечення прав і свобод людини;
- правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Власне розділ «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» є другим в Конституції і розміщений перед розділами про органи державної влади, що підкреслює його важливість та нове співвідношення між державою і людиною. При цьому, конституційно закріплюється положення про те, що:

- людина визнається найвищою соціальною цінністю;
- права і свободи людини мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави;
- держава відповідає перед людиною за свою діяльність;
- комплекс закріплених в Конституції України прав, свобод і обов'язків являє собою певну систему, складовими якої є природні (особисті), політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші права людини і громадянина, які визначають їхній правовий статус у державі.

Виступ груп.

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

Рефлексія. Метод «Шкала думок»

- Кожен учень промовляє початок речення, обов'язковий для всіх: «Найбільш потрібним, з того, що я дізнався на уроці, це...», і завершує власною думкою.

Робота в групах

- Обговорити питання: «Чи захищені права людини в Україні?».
1. Клас об'єднується у групи відповідно до категорій прав людини.
 2. Кожна із груп представляє свою відповідь на основне питання по своїй групі прав.
 3. Представники груп ставлять запитання і доповнюють одне одного.
 4. Виступ груп із заключним словом, з'ясовуючи, чи змінилася їхня думка після обговорення.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть твір за темою «Чому Україну називають європейською державою?».

2. Підготувати презентацію «Роль держави та державних інституцій у справі захисту прав людини і дитини».

3. Підготувати повідомлення про видатних правозахисників: Андрія Сахарова, Вацлава Гавела, Мартіна Лютера Кінга, Ральфа Банча, Анну Елеонору Рузвельт.